

Ks. Paweł Samiczak – Kielce, Lublin

ORCID: 0000-0003-0567-6985

DOGMATY MARYJNE W DIALOGU KATOLICKO-LUTERAŃSKIM

Marian Dogmata in the Catholic-Lutheran Dialogue

Streszczenie

W tym artykule zostanie przedstawiony zarys dialogu katolicko-luterańskiego na temat Maryi i dogmatów maryjnych ogłoszonych przez Kościół katolicki. Poprzez prezentację dokumentów z dialogu Kościołów i szeregu publikacji naukowych, przeanalizujemy: dogmat o dziewictwie Maryi, dogmat o macierzyństwie Bożym, dogmat o Niepokalanym Poczęciu Maryi i dogmat o Jej wniebowzięciu.

Słowa kluczowe: Maryja, Matka Boża, dialog katolicko-luterański, dogmaty maryjne, ekumenizm

Abstract

This article will attempt to analyze the history of Catholic-Lutheran dialogue regarding Mary and the Marian dogmata announced by the Catholic Church. Through the presentation of documents from the dialogue of churches and a whole range of scholar publications, we will analyze: the dogma of the virginity of Mary, the dogma of God's motherhood, the dogma of the Immaculate Conception of Mary, and the dogma of her assumption.

Keywords: Mary, Mother of God, Catholic-Lutheran dialogue, Marian dogmata, ecumenism

Od czasu II Soboru Watykańskiego mariologia stała się integralną częścią eklezjologii¹. Uzgodnienie nauki o Kościele, a w jej obrębie nauki o Matce

¹ Pomimo wcześniejszych projektów, aby opublikować dokument mariologiczny jako osobną deklarację soborową – Ojcowie II Soboru Watykańskiego zdecydowali, aby naukę o Maryi Matce Bożej włączyć w obręb nauki o Kościele. I tak VIII rozdział Konstytucji Dogmatycznej o Kościele *Lumen Gentium* zatytułowany został: *Błogosła-*

Bożej w tajemnicy Chrystusa i Kościoła jest więc konieczne dla osiągnięcia uzgodnienia doktrynalnego, umożliwiającego ustanowienie pełnej interkomunii eucharystycznej.

Okazuje się to niezbędne, gdyż w ostatnich miesiącach rozgorzała dyskusja na temat dopuszczania do Komunii Świętej w Kościele rzymskokatolickim protestanckich współmałżonków katolików. W jej toku wskazywano na uwarunkowania teologiczne, które jak do tej pory uniemożliwiają pełną interkomunię pomiędzy Kościołem rzymskokatolickim a Kościołami luteranckimi².

Kardynał Gerhard Müller, były prefekt Kongregacji Nauki Wiary, wskazał podstawową trudność, jaką stanowią daleko idące rozbieżności w nauce o Kościele i o Sakramentach Świętych³. Z drugiej natomiast strony, w tej dyskusji, jesteśmy świadkami odmiennego stanowiska Episkopatu Niemiec oraz innych kardynałów, wypowiadających się za wypracowaniem wspólnych rozwiązań czy też zaleceń dla katolików żyjących w związkach małżeńskich z protestantami⁴.

wiona Maryja Dziewica Boża Rodzicielka w tajemnicy Chrystusa i Kościoła. Zawiera on pełną wykładnię soborowej nauki o Maryi w tajemnicy Kościoła. Por. LG 52-69.

² Temat ten poruszany był, choć bez ostatecznego rozstrzygnięcia w oficjalnych dokumentach dialogu Kościołów: katolicko-luteranckiego oraz katolicko-reformowanego na temat małżeństw mieszanych oraz wspólnych ustaleń dotyczących rozumienia i nauki na temat Sakramentów Świętych. Do podstawowych dokumentów na ten temat można zaliczyć: *Final Report of the Roman Catholic – Lutheran – Reformed Study Commission on „The Theology of Marriage and Problem of Mixed Marriages”* (s. 63-101) (1976) oraz *Facing Unity* (s.70-82) Rome (1984). Por. H. Meyer, L. Vischer, *Growth in Agreement I*, s. 276-305. J. Gros, H. Meyer, W.G. Rush, *Growth in Agreement II*, s. 443-477.

³ Informację o stanowisku wyrażonym przez kardynała Müllera podaje serwis Radia Watykańskiego Polskiego Radia w dniu 24.07.2018 r. Por. T. Kycia, *Kard. Müller krytycznie o komunii dla protestantów w małżeństwach mieszanych*, <https://www.polskie-radio.pl/7/4414> [dostęp: 4.08.2018]; *Kard. Müller krytycznie o komunii dla protestantów w małżeństwach mieszanych*. S.C. Napiórkowski, *Wszyscy pod jednym Chrystusem*, s. 43.47. http://pl.radiovaticana.va/news/2018/03/01/kard_m%C3%BCller_krytycznie_o_komunii_dla_protestant%C3%B3w_w_ma%C5%82%C5%BCe%C5%84s/1365095 (5.08.2018); *Kard. Müller: w sprawie Lutra jest dziś wielki zamęt*, http://pl.radiovaticana.va/news/2017/10/24/kard_m%C3%BCller_w_sprawie_lutra_jest_dzi%C5%9B_wielki_zam%C4%99t/1344913 [dostęp: 6.08.2018].

⁴ 9 sierpnia serwis internetowy Katolickiej Agencji Informacyjnej podał informację z Watykanu, dotyczącą wypowiedzi emerytowanego już kardynała Francesco Coccopalmerio na temat dopuszczania niekatolickich współmałżonków do Komunii świętej z małżonkami katolickimi. Jako wieloletni kanonista uznał taką praktykę w świetle prawa kanonicznego za dopuszczalną. Równocześnie podkreśla, że z uwagi na fakt podzielonego Kościoła Chrystusowego, mogła by ona być jedynie okazjonalna. Por. Internetowy Dziennik Katolicki <http://nowy.ekai.pl/szuflada/protected/194971/w4ob7wexm126epl9/> [dostęp: 23.08.2018].

Dlatego też, w niniejszym artykule zostanie ukazany dialog ekumeniczny toczący się pomiędzy Kościołem katolickim a Kościołem luterańskim, dotyczący dogmatów maryjnych. Szerzej omówiony zostanie stan dialogu na temat dogmatów o dziewictwie Maryi oraz o Jej Bożym Macierzyństwie. Pozostałe dwa: o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny oraz o Wniebowzięciu, ogłoszone w XIX i XX wieku, nie są uznawane przez Kościoły luterańskie, a w związku z tym jedynie przyczynkowo omawiane we współczesnym dialogu ekumenicznym katolicko-luterańskim⁵.

1. Historia dialogu oraz podejmowania tematów maryjnych

W starożytności chrześcijańskiej nie kwestionowano prawdy o dziewictwie Maryi. Wyznanie tej prawdy dogmatycznej znalazło się już w najstarszych symbolach wiary. Pierwszy spór mariologiczny dotyczący macierzyństwa Maryi – czy było ono tylko ludzkie, czy także Boskie – został rozstrzygnięty na Soborze Efeskim (431 r.). Poważne kontrowersje związane z kultem maryjnym pojawiły się w dobie Reformacji i trwają w relacjach katolicko-luterańskich od XVI wieku aż do czasów współczesnych⁶. Od samego początku Ojcowie Reformacji nie uczynili z mariologii podstawy sporu z katolikami. Skupiali się na tematach dotyczących nauki o usprawiedliwieniu, wiary oraz zasług. Nie przeszkodziło to jednak w krytykowaniu – w pierwszej kolejności – średnio-wiecznych form kultu Maryjnego⁷. Osoba Maryi stała się swoistym *signum distinctivum*, które charakteryzowało z jednej strony rzymski katolicyzm, a z drugiej odmienne spojrzenie protestanckie⁸.

⁵ Dogmaty te stanowią problem dla protestantów m.in. z uwagi na sposób ich uroczystego ogłoszenia poprzez zaangażowanie najwyższego autorytetu papieża poza soborem powszechnym. Por. A. Skowronek, *Zagadnienia Maryjne w dialogu ekumenicznym* w: <http://apologetyka.katolik.pl/zagadnienia-maryjne-w-dialogu-ekumenicznym/> [dostęp: 18.07.2018].

⁶ Por. A. Napiórkowski, *Maryja jest piękna*, s. 81-83.

⁷ Postawa ta została jednak w późniejszych wiekach zmodyfikowana na rzecz większego badania osoby Maryi przez luteranów. Por. S.C. Napiórkowski, *Spór o Matkę*, s. 11. Pracą, w której szczegółowo opisane są poszczególne etapy dialogu katolicko-luterańskiego w różnych płaszczyznach teologicznych jest dzieło profesora CHAT: Karola Karskiego oraz profesora KUL o. Celestyna Napiórkowskiego *Bliżej wspólnoty: katolicy i luteranie w dialogu 1965-2000*, Lublin 2003.

⁸ Najlepszym przykładem tego działania jest opublikowane w 1925 roku w Wilnie dzieło pt. *Porównanie wyznania rzymsko-katolickiego z ewangelicko-reformowanym*, w którym to została podjęta próba zestawienia dwóch różnych spojrzeń na osobę Matki Jezusa i dostrzeżenia różnic oraz zbieżności. Por. S.C. Napiórkowski, *Spór o Matkę*, s. 11; *Stosunek Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego do kultu Marii Panny* w: https://www.luteranie.pl/materialy/rozne_pisma/stosunek_kosciola_ewangelicko_augsburskiego_

Teologia luterńska⁹ zachowała mariologiczne dogmaty Kościoła starożytnego dotyczące dziewiczego narodzenia Jezusa Chrystusa oraz Bożego macierzyństwa Maryi. Dogmaty o Niepokalanym Poczęciu i Wniebowzięciu Najświętszej Maryi Panny w chwili Reformacji nie były jeszcze uroczystie zdefiniowane, a zatem prawdy w nich zawarte nie stanowiły przedmiotu kontrowersji¹⁰.

Podstawowym problemem, jaki zgłaszała teologia luterńska w odniesieniu do katolickiej mariologii, było zagadnienie wstawiennictwa Maryi, które w rozumieniu reformatorów zaciemniało jedyne pośrednictwo zbawcze Jezusa Chrystusa. Miało to dalsze odniesienia do doktryny o usprawiedliwieniu i łasce oraz do antropologii. Można powiedzieć, że mariologia w dialogu katolicko-luterńskim jest nie tylko tematem popularnym, ale również kontrowersyjnym¹¹.

Na początku XX wieku w teologii protestanckiej wyraźnie rozróżniano dwa nurty: liberalny i ortodoksyjny; jednak po roku 1950 podział ten stał się nieaktualny. Dziś raczej mówi się o dwóch głównych kierunkach, które rozwijają się wokół Karla Bartha oraz Rudolfa Bultmanna. Dlatego we współczesnym dialogu ekumenicznym, zamiast debaty nad poszczególnymi elementami różniącymi Kościoły w mariologii, badacze skupiają się na zagadnieniu miejsca Maryi w dziele zbawienia, w którym można znaleźć więcej punktów wspólnych dialogu. Odsuwa to zatem na drugi plan dyskusję na temat pobożności Maryjnej czy nad miejscem Maryi w kulcie liturgicznym¹².

do_kultu_marii_panny,346.html [dostęp: 17.07.2018]; J. Gross, *Mariologia luterńska*, <https://ekumenizm.wiara.pl/doc/640251.Mariologia-luteranska> [dostęp: 21.07.2018].

⁹ Należy przypomnieć, że współczesna teologia luterńska swoje nauczanie opiera na swoich księgach wyznaniowych (*Liber Concordiae*), w których skład wchodzi także pisma Marcina Lutera, a które stanowią depozyt wiary kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. Por. W. Nast., *Przez Jezusa do Maryi w Tradycji Ewangelickiej*, w: *Przez Jezusa do Maryi. Materiały z sympozjum mariologicznego zorganizowanego przez Polskie Towarzystwo Mariologiczne. Licheń, 26-27 października 2001 roku*, red. S. C. Napiórkowski, K. Pek, Częstochowa-Licheń 2002, s. 203-204.

¹⁰ *Ewangelik-katolik: Kościół Ewangelicko-Augsburski a kult Marii*, w: https://www.luteranie.pl/materialy/rozne_pisma/ewangelik_katolik_kosciol_ewangelicko_augsburski_a_kult_marii,347.html [dostęp: 17.07.2018].

¹¹ Por. G.L. Müller, *Dogmatyka Katolicka*, s. 499.

¹² Por. DE 20. G.L. Müller, *Dogmatyka Katolicka*, s. 499. Po 1950 roku można zauważyć dodatkowe nurty w teologii protestanckiej, które nie mieszczą się w nurcie liberalnym, ani w nurcie ortodoksyjnym, nie mają także związku z teologią K. Bartha czy też R. Bultmanna. Jeden z tych nurtów obejmuje autorów niezadowolonych z ogólnie przyjętego w protestantyzmie negatywnego nastawienia do katolickiej mariologii oraz kultu Matki Bożej. Drugi natomiast wyraża wrogą wobec stanowiska katolickiego postawę. Por. S.C. Napiórkowski, *Spór o Matkę*, s. 11. P. Bieliński, *Pół wieku dialogu katolicko-luterńskiego*, w: <http://ekumenizm.wiara.pl/doc/3524246.Pol-wieku-dialogu-katolickoluteranskiego> [dostęp: 16.07.2018]. A. Napiórkowski, *Maryja jest piękna*, s. 250-253.

Dodatkowo warto podkreślić fakt podjęcia przez grupę Zjednoczonego Ewangelicko-Luterańskiego Kościoła w Niemczech (VELKD) projektu o nazwie: *Catolica*, którego owocem jest dokument zatytułowany *Maryja – ewangelickie zapytania i punkty widzenia. Zaproszenie do dialogu*. Podkreśla on przywiązanie protestantów do swojej Tradycji oraz do fundamentalnego źródła, jakim jest Biblia w orzekaniu o prawdach wiary¹³. Myśl ta pogłębiona zostaje w dokumencie: *Mary in the New Testament. Collaborative Assessment by Protestant and Roman Catholic Scholars*. Dotychczas nie wypracowano jednak jakiegokolwiek dokumentu wieńczącego dialogi katolicko-luterańskie na tematy mariologiczne. Istnieje wiele publikacji na temat teologii porównawczej dotyczącej osoby Maryi, jednak nie mają one rangi oficjalnych dokumentów, które byłyby przyjęte zarówno przez jedną jak i drugą stronę. W Polsce największym badaczem tego tematu jest słynny mariolog i zarazem ekumenista, emerytowany profesor KUL – ojciec Stanisław Celestyn Napiórkowski OFMConv, który w swojej biografii może poszczycić się wieloma artykułami i wystąpieniami na konferencjach ekumenicznych, dotyczących tematu Maryi w dialogu z Kościołami protestanckim¹⁴.

2. Dziewictwo Maryi

Dogmat ten przez luteranów rozpatrywany jest w dwóch odrębnych kategoriach. Pierwszą z nich stanowi dziewicze poczęcie Jezusa¹⁵, natomiast drugi to problem tzw. „trwałego dziewictwa Maryi”. Luteranie prowadząc egzegezę biblijną dotyczącą historyczności dziewiczego poczęcia Jezusa analizują tzw. Ewangelie Dzieciństwa (św. Mateusza i św. Łukasza), Listy Pawłowe (do Rzymian, Filipian i Galatów) oraz pozostałe świadectwa ewangelistów: św. Marka i św. Jana¹⁶.

¹³ Por. A. Napiórkowski, *Maryja jest piękna*, s. 252-254.

¹⁴ Najważniejszym dziełem podsumowującym cały dorobek ekumeniczny ojca Celestyna Napiórkowskiego, jest opublikowana w Lublinie w 2013 roku praca zbiorowa pod kierunkiem ks. Stanisława Józefa Kozła pt. „*Razem dla Chrystusa*” zawierająca zbiór artykułów dotyczących m.in. Maryi w dialogu ekumenicznym.

¹⁵ Należy podkreślić, że od samego początku Luter był przekonany, że Macierzyństwo Maryi miało charakter dziewiczy. Często używane przez niego stwierdzenia takie jak: „dziewica”, „czysta dziewica”, „Dziewica Matka” czy „Dziewica Maryja” nie znajdują niestety pogłębienia teologicznego autora komentarza do *Magnificat*. Jedynymi elementami nawiązującymi do dziewictwa Maryi znajdującymi się w komentarzu do *Magnificat* są: analiza proroctwa Izajasza (7,14) oraz (11,1). Por. K. Kowalik, *Przełom w mariologii Lutra? Doktor Marcin komentuje „Magnificat”* w: „*Collectanea Theologica*”, 65 (1995), nr 3, s. 37-38.

¹⁶ Por. J. Majewski, *Błogosławić mnie będą. Nowotestamentalny obraz Matki Pana według katolicko-luterańskiego dialogu w USA*, Lublin 1997, s. 197.

W pierwszej kolejności zauważa się duży nacisk, jaki protestanci kładą na tzw. antymariologiczne czy też antymaryjne teksty Nowego Testamentu¹⁷. Zaliczają do nich teksty z Ewangelii św. Marka, w których Jezus opowiada o tym, kto jest Jego matką i braćmi (por. Mk 3,31-35), kiedy mówi o tym, że w swojej ojczyźnie, wśród swoich krewnych i rodziny może być lekceważony jako prorok (por. Mk 6,1-6), u świętego Łukasza, opisującego moment zagubienia Jezusa przez rodziców (por. Łk 2,41-50) oraz u św. Jana, przytaczającego dialog Maryi z Jezusem podczas wesela w Kanie Galilejskiej (por. J 2,1-11)¹⁸. Teksty te przez wiele wieków nieobecne w egzegezie katolickiej na nowo zostają poddane analizie po II Soborze Watykańskim pod wpływem zarzutów ze strony protestanckiej¹⁹.

W przytoczonych wyżej fragmentach analizowanych szczegółowo w dokumencie *Mary in the New Testament. Collaborative Assessment by Protestant and Roman Catholic Scholars* widać bardziej teologiczną jedność w interpretacji perykop, aniżeli jakieś nowe próby egzegezy²⁰.

Analizując temat dziewiczego poczęcia Jezusa oraz trwałego dziewictwa Maryi, autorzy *Mary in the New Testament* jednoznacznie stwierdzają, że posługując się metodą historyczno-krytyczną w interpretacji Biblii nie można jednoznacznie potwierdzić tych wydarzeń²¹, nawet pomimo faktu, że nawiązują do nich tzw. Ewangelie dzieciństwa. Stąd też, we wspólnie wypracowanym i przyjętym stanowisku, teologowie odnoszą się do tzw. „przed ewangelijnej tradycji chrześcijaństwa”. Równocześnie stwierdzają, że analiza jedynie znaczenia „sensu literalnego” jest niedopuszczalna, gdyż istnieją także inne metody odkrywające pozostałe sensy np. biblijny czy kanoniczny²². Argu-

¹⁷ Przez stwierdzenie *antymariologiczne* czy *antymaryjne*, należy rozumieć fragmenty które interpretowane przez egzegetów ukazują np. domniemane niezrozumienie przez Maryję działań ziemskiego Jezusa, czy też ukazujące jej niewiarę. Por. J. Majewski, *Błogosławić mnie będą...*, s. 53-54.

¹⁸ Por. R.E. Brown, K.P. Donfried, J.A. Fitzmyer, J. Reumann *Mary in the New Testament. A Collaborative Assessment by Protestant and Roman Catholic Scholars*, s. 14-21.

¹⁹ Por. Tamże, s. 15-16.

²⁰ Inne tematy podejmowane w dialogach katolicko-luterańskich bardzo dobrze analizuje ksiądz Jerzy Fidura w swoim artykule pt. *Kościół Rzymsko-Katolicki i Ewangelicko-Luterański w 40-tym roku dialogu ekumenicznego* opublikowanym w „Ełckich Studiach Teologicznych” 9(2007), s. 269-276. Por. J. Majewski, *Błogosławić mnie będą. Nowotestamentalny obraz Matki Pana według katolicko-luterańskiego dialogu w USA*, s. 53.

²¹ Jednym z ważniejszych tematów mającym podważyć trwałe dziewictwo Maryi był problem tzw. „braci Jezusa” i biblijnej interpretacji tego stwierdzenia. Zob. F. Rossier, *The „Brothers and Sisters” of Jesus: Anything New?* „Marian Studies”, 58(2007), s. 101-114.

²² Por. R.E. Brown, K.P. Donfried, J.A. Fitzmyer, J. Reumann *Mary in the New Testament. A Collaborative Assessment by Protestant and Roman Catholic Scholars*, s. 285-288. J. Majewski, *Błogosławić mnie będą...*, s. 102, 163.

mentem potwierdzającym prawdziwość tych ustaleń jest odwołanie się do trzystopniowego schematu formowania się Ewangelii zawartego w *Instrukcji Komisji Biblijnej w sprawie historyczności Ewangelii* z 1964 roku. Wynika z niego, że na podstawie materiału zawartego w Nowym Testamencie nie da się dotrzeć do najgłębszej (pierwszej) warstwy historycznej. Pozostaje w Biblijnym świadectwie oparcie się jedynie na warstwie drugiej (tradycja przed ewangelijna) i trzeciej (redakcja ewangelistów)²³.

Znajdują się jednak wśród katolickich egzegetów naukowcy, którzy nie są przychylni ustaleniom egzegetycznym dokumentu *Mary in the New Testament*. Za podstawowy zarzut podają oni różnicę w interpretacji podstaw biblijnych dla ogłoszonych dogmatów oraz antymaryjną wymowę przytoczonych biblijnych fragmentów. Niemniej jednak przyjmuje się powszechnie, że w całej swojej wymowie dokument *Mary in the New Testament* nie pozostawia dobrowolności w interpretacji dziewiczego poczęcia Jezusa i trwałego dziewictwa Maryi²⁴.

3. Boże Macierzyństwo

Zarówno Kościół katolicki, jak i luterński, przyjmując nauczanie Soboru Efeskiego potwierdzają uznanie tytułu *Theotokos*. Jednak podstawowym problemem w prowadzonym dyskursie teologicznym jest rozumienie tego tytułu przez poszczególne Kościoły. Dla katolików oznacza on jednoznacznie mariologię, natomiast dla luteranów – chrystologię. Ta różnica, a może bardziej ostrożność, sprawia, że protestanci nie wypowiadają wprost formuły: „Boże macierzyństwo Maryi”, aby nie wypaczyć w ich rozumieniu właściwego rozumienia dogmatu z Efezu. Zastrzegają sobie dodatkowo prawo do przypomnienia Kościołowi katolickiemu – w ich rozumieniu prawowiernej – nauki soboru²⁵.

Innym problemem, różniącym teologię katolicką i luterńską, jest rozumienie tytułu Maryi – Matki. Teologia protestancka używa wobec Niej różnych

²³ Por. Tamże, s. 102.

²⁴ Por. Tamże, s. 162.

²⁵ Karl Barth przyjmując za słuszny tytuł *Theotokos* zaznacza, że nauka Soboru Efeskiego o Matce Bożej jest jedynie pomocą w chrystologii. Tytuł ten pomaga bardziej zrozumieć prawdziwe człowieczeństwo Chrystusa, które określają słowa ewangelisty świętego Jana: „Słowo stało się ciałem i zamieszkało między nami” (J 1,14). Dodatkowo wyjaśnia oraz pogłębia naukę o bóstwie Chrystusa. Na potwierdzenie swojej teorii odwołuje się Barth do tradycji pierwszego Kościoła jak również do nauczania Lutra czy Zwinglego. Dodatkowo Hans Asmussen zaznacza, że Maryja dzięki Bożemu Macierzyństwu zapewnia rzeczywistą łączność natury ludzkiej z Chrystusem. Por. S.C. Napiórkowski, *Spór o Matkę*, s. 19-21. A. Napiórkowski, *Maryja jest piękna*, s. 246-249.

określeń. Należą do nich między innymi takie jak: cielesna Matka Syna Bożego, ziemską matką Jezusa, czy też cielesna matka wiecznego Syna Bożego²⁶.

Podsumowując można stwierdzić, że dla współczesnych teologów luterzańskich, pomimo przyjmowania dogmatu o Bożym macierzyństwie Maryi powszechnie unika się używania terminu „Matka Boża”, gdyż zostaje on zastąpiony tytułem: „Matka Pana”. Dodatkowo tytuł *Theotokos* traktowany jest jako niewłaściwy z uwagi na ryzyko użycia go w znaczeniu pogańskim. Luteranie jasno i stanowczo sprzeciwiają się rozpatrywaniu Bożego macierzyństwa jako źródła nadawania Maryi niezwyklej godności czy też nadzwyczajnych przywilejów. Traktując tytuł *Theotokos* jako świadectwo wspólnej historii łączącej wszystkich rozłączonych chrześcijan można przyjąć, że jest to punkt, na którym istnieje sposobność oparcia dalszych dialogów ekumenicznych katolicko-luterzańskich²⁷.

4. Niepokalane Poczęcie NMP

Pomimo że sam Marcin Luter przyjmował fakt Niepokalanego Poczęcia²⁸, wszystkie współczesne kierunki protestantyzmu odrzucają naukę o wolności Maryi od grzechu pierworodnego. Jedynym teologiem „wyłamującym” się z tego powszechnie obowiązującego wśród autorów protestanckich nurtu jest G. Schimed, który uważa, że serce chrześcijanina pragnie mocno wierzyć, że Maryja wraz z Jezusem zostali wyjęci spod grzechu pierworodnego²⁹.

Różnice w teologii luterńskiej i katolickiej (pomimo podkreślania powszechności grzechu pierworodnego) polegają na tym, że katolicka teologia

²⁶ Max Thurian, jeden z obserwatorów II Soboru Watykańskiego, zwraca uwagę na konieczność powrotu do dyskusji, która powstała podczas Soboru Efezkiego na temat dwóch natur Chrystusa i rozróżnienia pomiędzy *Theotokos* oraz *Christotokos*, przedstawioną przez Nestoriusza. Thurian stwierdza, że na tym soborze, ukazały się dwie wzajemnie uzupełniające się chrystologie, które poprzez Sobór Chalcedoński po dzień dzisiejszy zaznaczają dwa odmienne podejścia: katolickie i protestanckie. Por. S. C. Napiórkowski, *Spór o Matkę*, s. 23-24.

²⁷ Por. K. Kowalik, *Przełom w mariologii Lutra?*, s. 29-34. S. C. Napiórkowski, *Spór o Matkę*, s. 27, 120.

²⁸ Nawiązują do tego liczne jego wypowiedzi, w szczególności jego *Komentarz do Magnificat*. Por. S. C. Napiórkowski, *Przemiany katolickiego obrazu Lutra w: Z Problemów reformacji*, red. E. Ołtarzewska-Wieja, s. 36-37. Analizy słynnego Lutrowego komentarza do *Magnificat* dokonali także katolicycy teologowie tacy jak: Congar, Iserloh, Jedin, Küng, Lortz, Pesch czy Verkruyssen. Wnikliwej analizy i zestawienia spojrzenia katolickiego z luterzańskim dokonał w swoim artykule K. Kowalik: *Przełom w mariologii Lutra?*, s. 17- 69.

²⁹ Por. S. C. Napiórkowski, *Spór o Matkę*, s. 41. K. Kowalik, *Przełom w mariologii Lutra?* ..., s. 39.

zdaniem protestantów niejako „wyjmuje” Maryję spod obowiązującego wszystkich prawa, podczas gdy teologia luteraska pragnie ukazywać solidarność Maryi z ludzkością w jej grzeszności. Ten spór doprowadza ostatecznie w dialogu katolicko-protestanckim do pytania, jakie zostało postawione stronie katolickiej: czy Maryja stoi po stronie Boga czy po stronie ludzi? Chodzi tu oczywiście o antropologiczne spojrzenie na postać Matki Zbawiciela³⁰.

Protestanci odpowiadając na to sformułowanie sami zauważają, że miejsce Matki Pana jest po stronie ludzi. Nawiązując przy tym do Pawłowego świadectwa, że w Adamie wszyscy zgrzeszyli (por. Rz 5,14) stwierdzają, iż nie ma biblijnych podstaw do uznania tej rzeczywistości, co więcej dogmatyzowania jej i uznania, że jest zgodna z nauką Apostolską³¹.

5. Wniebowzięcie NMP

Dogmat o Wniebowzięciu Najświętszej Maryi Panny, pomimo iż nie został przyjęty przez luteranów, nie został pominięty w nauczaniu teologicznym. Można stwierdzić, że jest wręcz odwrotnie. Wzbudzając wiele kontrowersji stał się przedmiotem ożywionej dyskusji teologicznej, skierowanej w stronę Kościoła katolickiego. Nie ma jednak ona formy dialogu, lecz jest formułowaniem zarzutów związanych z nauką o wniebowzięciu oraz dogmatyzowaniem tejże. Tematowi temu została poświęcona obszerna praca autorstwa profesorów z Uniwersytetu w Heidelbergu – napisana pod kierunkiem profesora Edmunda Schlinka – pt. *Evangelisches Gutachten zur Dogmatisierung der leiblichen Himmel fahrt Mariens*³².

Biskupi luteranscy w połączeniu z teologami protestanckimi, sprzeciwiając się rzymskiemu dogmatowi, podają motywy swojego działania: pierwszy z nich to wierność świadectwu biblijnemu, drugi to wierność Tradycji. Zarówno w pierwszym jak i drugim przypadku stwierdzają jasno, że nie można odnaleźć żadnych elementów potwierdzających fakt Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny³³.

Jeśli chodzi o naukę Pisma Świętego *explicite* na temat Wniebowzięcia Maryi, teologowie protestanccy podkreślają stanowczo, że nie ma żadnych podstaw biblijnych dla tego wydarzenia. Jedna z grup teologów wypowiada się na ten temat wskazując sprzeczność katolickiej nauki o cielesnym wnie-

³⁰ Por. S. C. Napiórkowski, *Spór o Matkę*, s. 41. K. Kowalik, *Przełom w mariologii Lutera*, s. 40-41. B. Ferdek, *Dialog o Matce Pana w kontekście różańca*, w: „Salvatoris Mater”, 5 (2003), nr 1, s. 220.

³¹ Por. S.C. Napiórkowski, *Spór o Matkę*, s. 42-43.

³² Por. tamże, s. 49.

³³ Por. tamże, s. 50.

bowstąpieniu Maryi z nauką apostołską³⁴, natomiast druga grupa teologów podkreśla brak tzw. „pozytywnego świadectwa biblijnego”, zaznaczając milczenie Biblii w temacie wniebowzięcia³⁵. Dodatkowo akcentują treści zawarte w konstytucji apostołskiej *Munificentissimus Deus*, jako niewystarczające do obrony merytorycznej słuszności ogłoszonego dogmatu³⁶.

Ostatecznie autorzy *Evangelisches Gutachten* podkreślają, że w obliczu braku biblijnych świadectw dotyczących Wniebowzięcia, nie można żądać wiary w ten fakt, jako czegoś koniecznego do zbawienia. Byłoby to, zdaniem teologów protestanckich, ukazaniem faktu przemilczenia jakiejś istotnej prawdy objawionej przez apostołów, którzy nie przekazali jej dalej³⁷.

6. Podsumowanie

W niniejszym artykule został ukazany zarys dialogu katolicko-luterańskiego w zakresie mariologii. Warto podkreślić fakt wielkich rozbieżności teologicznych, które mają jednak swoje źródła w różnej interpretacji nie tylko samego Pisma Świętego, ale nade wszystko w Tradycji Kościoła. Doprowadza to do wniosku, że na współczesnym etapie dialogu katolicko-luterańskiego w nauce o Maryi nie można mówić o znacznych postępach. Warto podkreślić wysiłki – zarówno jednej jak i drugiej stron – włożone w podejmowanie tematu Bożej Rodzicielki w różnego rodzaju publikacjach naukowych. Owocem dalszych badań oraz dialogu może być wspólne odkrycie prawdziwego obrazu Maryi oraz zrozumienie Jej wielkiej roli, jako Służebnicy Pana we współczesnym życiu ludzi wierzących.

³⁴ Jasno na ten temat wypowiedziała się konferencja biskupów luterańskich, która stwierdziła, że nauka o wniebowzięciu Maryi stoi w sprzeczności z biblijnym świadectwem św. Pawła Apostoła na temat kolejności zmartwychwstania (por. 1 Kor 15,23). Profesorowie Heidelberscy, jak również biskupi luterańscy uważają przytoczony tekst Św. Pawła za ostateczne rozstrzygnięcie problemu końca ziemskiego życia Maryi. Por. S. C. Napiórkowski, *Spór o Matkę*, s. 50.

³⁵ Luterańscy biskupi niemieccy w swoim *Erklärung* podkreślają braki świadectw pozabiblijnych starożytnego Kościoła na temat faktu wniebowzięcia. Teologowie protestanccy poszukują źródła wiary we wniebowzięcie w legendzie *Transitus Mariae* oraz w starożytnym apokryfie *De Transitu Virginis Mariae liber*. Por. S. C. Napiórkowski, *Spór o Matkę*, s. 50-51.

³⁶ Por. Tamże, s. 50; S.C. Napiórkowski, *Służebnica Pana*, t. II, s. 116-120.

³⁷ Por. S.C. Napiórkowski, *Spór o Matkę*, s. 55-56.

Bibliografia

Dokumenty Kościoła Katolickiego:

II Sobór Watykański, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele* «Lumen gentium», Rzym 1964.

Dokumenty dialogów ekumenicznych:

Gros J., Meyer H., Rush W.G., *Growth in Agreement II*, Genewa 2000.

Meyer H., Vischer L., *Growth in Agreement*, Genewa 1984.

Brown R.E., Donfried K.P., Fitzmyer, Reumann J.A., J. *Mary in the New testament. A Collaborative Assessment by Protestant and Roman Catholic Scholars*, Philadelphia 1978.

Opracowania:

Bieliński P., *Pół wieku dialogu katolicko-luterańskiego*, w: <http://ekumenizm.wiara.pl/doc/3524246>.
Pol-wieku-dialogu-katolickoluterańskiego [dostęp: 16.07.2018].

Bieliński P., *Pół wieku dialogu katolicko-luterańskiego*, w: <http://ekumenizm.wiara.pl/doc/3524246>.
Pol-wieku-dialogu-katolickoluterańskiego [dostęp: 16.07.2018].

Bliżej wspólnoty. Katolicy i luteranie w dialogu 1965-2000, red. K. Karski, S. C. Napiórkowski, Lublin 2003.

Ewangelik-katolik: Kościół Ewangelicko-Augsburski a kult Marii, w: https://www.luteranie.pl/materialy/rozne_pisma/ewangelik_katolik_kosciol_ewangelicko_augsburski_a_kult_marii,347.html [dostęp: 17.07.2018].

Ferdek B., *Dialog o Matce Pana w kontekście różańca*, w: „Salvatoris Mater”, 5 (2003), nr 1, s. 220-232.

Fidura J., *Kościół Rzymsko-Katolicki i Ewangelicko-Luterański w 40-tym roku dialogu ekumenicznego*, w: „Ełckie Studia Teologiczne”, 9 (2007), s. 269-276.

Gros J., *Mariologia luterańska*, w: <https://ekumenizm.wiara.pl/doc/640251>.
Mariologia-luterańska [dostęp: 21.07.2018].

Kard. Müller krytycznie o komunii dla protestantów w małżeństwach mieszanych http://pl.radiovaticana.va/news/2018/03/01/kard_m%C3%BCller_krytycznie_o_komunii_dla_protestant%C3%B3w_w_ma%C5%82%C5%BCe%C5%84s/1365095 [dostęp: 5.08.2018].

Kard. Müller: w sprawie Lutry jest dziś wielki zamęt, http://pl.radiovaticana.va/news/2017/10/24/kard_m%C3%BCller_w_sprawie_lutra_jest_dzi%C5%9B_wielki_zam%C4%99t/1344913 [dostęp: 6.08.2018].

Kowalik K., *Przełom w mariologii Lutry? Doktor Marcin komentuje „Magnificat”*, „Collectanea Theologica”, 65 (1995), nr 3, s. 17-69.

Kycia T., *Kard. Müller krytycznie o komunii dla protestantów w małżeństwach mieszanych*, <https://www.polskieradio.pl/7/4414> [dostęp: 4.08.2018].

Majewski J., *Błogosławić mnie będą. Nowotestamentalny obraz Matki Pana według katolicko-luterańskiego dialogu w USA*, Lublin 1997.

- Müller G. M., *Dogmatyka Katolicka*, Kraków 2017.
- Napiórkowski A., *Maryja jest piękna*, Kraków 2016.
- Napiórkowski S.C., *Przemiany katolickiego obrazu Lutra* w: E. Ołtarzewska-Wieja, *Z problemów reformacji*, red. E. Ołtarzewska-Wieja, Bielsko-Biała 1993.
- Napiórkowski S. C., *Służebnica Pana*, t. II, Lublin 2004.
- Napiórkowski S. C., *Spór o Matkę*, Lublin 1988.
- Napiórkowski S.C., *Wszyscy pod jednym Chrystusem*, Lublin 1985.
- Nast W., *Przez Jezusa do Maryi w Tradycji Ewangelickiej*, w: *Przez Jezusa do Maryi. Materiały z sympozjum mariologicznego zorganizowanego przez Polskie Towarzystwo Mariologiczne. Licheń, 26-27 października 2001 roku*, red. S. C. Napiórkowski, K. Pek, Częstochowa-Licheń 2002, s. 203-213.
- Rossier F., *The „Brothers and Sisters” of Jesus: Anything New? „Marian Studies”*, 58 (2007), s. 101-114.
- Skowronek A., *Zagadnienia Maryjne w dialogu ekumenicznym*, w: <http://apologetyka.katolik.pl/zagadnienia-maryjne-w-dialogu-ekumenicznym/> [dostęp: 18.07.2018].
- Stosunek Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego do kultu Marii Panny*, w: https://www.luteranie.pl/materialy/rozne_pisma/stosunek_kosciola_ewangelicko_augsburskiego_do_kultu_marii_pany,346.html [dostęp: 17.07.2018].

Ks. Paweł Samiczak – Referent ds. Ekumenizmu Diecezji Kieleckiej, doktorant w Instytucie Ekumenicznym KUL, adres email: he.baptisis@gmail.com